

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในบทนี้ผู้วิจัยขอสรุปการศึกษาค้นคว้า และผลการวิจัย ตามลำดับดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการและปัจจัยของการยึดมั่นในหลักการอิสลามของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตามหลักการอิสลามของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ มุสลิมที่อาศัยอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 1,386,880 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้สูตรการคำนวณของยามานะ (Yamane, 1971 : 580-581) โดยใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 900 คน และคำนวณเฉลี่ยแบ่งแต่ละจังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 300 คน ได้แก่ ปัตตานี 300 คน ยะลา 300 คน และนราธิวาส 300 คน รวมทั้งสิ้น 900 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและความสัมพันธ์ของการได้รับคำแนะนำเรื่องหลักการศาสนาอิสลาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธา ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการปฏิบัติ โดย

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่ศึกษาจำนวน 40 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ผู้ช่วยนักวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ช่วยนักวิจัยจังหวัดละ 5 คน และจัดอบรมผู้ช่วยนักวิจัยเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. มอบเครื่องมือการวิจัยให้กับผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามสัดส่วนของประชากรที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละพื้นที่
4. รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้ช่วยนักวิจัย ตรวจสอบความถูกต้อง และนับจำนวน หากยังได้รับไม่ครบตามที่ต้องการ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในรอบที่สองจนครบจำนวน
5. นำแบบสอบถามที่รวบรวมทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว กรณีที่มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจะทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยใช้วิธีของ LSD การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ใช้สูตรของ เชฟเฟ่ (Scheffe's Method)

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

5.1.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างเป็นชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 50.8 มีอายุน้อยกว่า 24 ปี มากที่สุด รองลงมาอายุ 25-34 ปี 35-44 ปี 45-54 ปี 55-64 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 65 ปี ขึ้นไปน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.1, 24.2, 20.0, 15.2, 6.9 และ 2.6 ตามลำดับ มีการศึกษาด้านศาสนาในระดับมตะวัตสิฎุมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับชานะวีย์ อิบติดาอีย์ ตาคีกา อัลกุรอาน ปริญญาตรีขึ้นไป และระดับอิดคาดีย์ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.5, 29.6, 11.8, 10.6, 6.1, 5.6 และ 1.8 ตามลำดับ และมีผู้ที่ไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 4.0 มีการศึกษาด้านสามัญในระดับ ม.1-6 มากที่สุด รองลงมา คือ ปริญญาตรี ป.4-ป.7 ต่ำกว่า ป.4 มศ.1-5 ปวช.-ปวส. และ อื่นๆ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.6, 21.1, 17.9, 6.0, 5.4, 4.9 และ 2.1 ตามลำดับ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากที่สุด รองลงมา คือ โรงเรียนรัฐบาล ปอเนาะ สถาบันอื่นๆ และโรงเรียนเอกชนสามัญน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.0, 20.1, 17.3, 8.6 และ 4.0 ตามลำดับ มีอาชีพอื่นๆ มากที่สุด รองลงมา คือ รับจ้าง เกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.9, 26.6, 15.7, 10.6 และ 10.2 ตามลำดับ มีที่อยู่อาศัยนอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล คือ กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 73.4 และอยู่ในเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 26.6 มีสถานภาพทางศาสนาเป็นสัปปนุรุชประจํามัสยิดมากกว่าเป็นอิหม่าม คอเต็บ หรือบิลาล คือ เป็นสัปปนุรุชประจํามัสยิด คิดเป็นร้อยละ 93.6 และเป็นอิหม่าม คอเต็บ หรือบิลาล 6.4 และมีสถานภาพทางสังคมเป็นสามัญชนมากที่สุด รองลงมา เป็นผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตรผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต./ส.อบต. กำนัน/สารวัตรกำนัน และนายกเทศมนตรี/สก. น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.9, 2.3, 2.0, 1.6 และ .2 ตามลำดับ

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคม

5.1.2.1 การได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากบุคคลต่างๆ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากบุคคลต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนามากที่สุดจากโต๊ะครูหรืออุstad รองลงมา คือ บิดามารดา และ โต๊ะอิหม่ามมัสยิด ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากแหล่งอื่นๆ น้อยที่สุด

5.1.2.2 การได้รับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจจากบุคคลต่างๆ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจจากบุคคลต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนามากที่สุดจากโต๊ะครูหรืออุstad รองลงมา คือ บิดามารดา และโต๊ะอิหม่ามมัศยิด ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากแหล่งอื่นๆ น้อยที่สุด

5.1.2.3 การได้รับการแนะนำการยึดมั่นในหลักความเชื่อจากบุคคลต่างๆ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแนะนำการยึดมั่นในหลักความเชื่อจากบุคคลต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนามากที่สุดจากโต๊ะครูหรืออุstad รองลงมา คือ บิดามารดา และโต๊ะอิหม่ามมัศยิด ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากแหล่งอื่นๆ น้อยที่สุด

5.1.2.4 การได้รับการแนะนำวิธีการปฏิบัติศาสนกิจจากบุคคลต่างๆ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแนะนำวิธีการปฏิบัติศาสนกิจจากบุคคลต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนามากที่สุดจากโต๊ะครูหรืออุstad รองลงมา คือ บิดามารดา และโต๊ะอิหม่ามมัศยิด ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธาในศาสนาจากแหล่งอื่นๆ น้อยที่สุด

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนา

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธา และการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธา

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการศรัทธาในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับการศรัทธาต่อวันสุดท้ายว่ามีจริงและเกิดขึ้นตามประสงค์ของอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อบรรดาศักดิ์มีระดับดั้งเดิมนั้นมาจากอัลลอฮ์ทั้งสิ้น การศรัทธาในอิสลามประกอบด้วย การศรัทธาต่อรุกนอิมานทั้งหกประการ การศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ผู้เป็นปาวที่ปฏิบัติหน้าที่ตามบัญชา

ของอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อกฎกำหนดศภาวะทั้งที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นตามประสงค์ของอัลลอฮ์ไม่ใช่มนุษย์ การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูตผู้ทำหน้าที่เชิญชวนสู่เอกภาพของอัลลอฮ์ การศรัทธาประกอบด้วย การเชื่อมั่นในจิตใจ การกล่าวด้วยวาจา และการปฏิบัติทางกาย การศรัทธาในอิสลามต้องยึดหลักฐานที่มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษเท่านั้น ไม่ใช่ใช้ความคิด มุสลิมจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการศรัทธาโดยการยึดมั่นจากหลักฐานนักอรรถาธิบาย (อัลกุรอานและหะดีษ) และการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ครอบคลุมการศรัทธาในเตาฮีดทั้ง 3 ได้แก่ อูคูฮียะฮ์ รูบูบียะฮ์ และอัสมอ้อและซิฟาตตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีการศรัทธาในระดับมากเกี่ยวกับการศรัทธาที่ถูกต้องนั้นต้องยึดถือตามแนวทางของสะลัฟศอละห์ และอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษซิฟาตต้องยึดตามตัวบทเท่านั้นไม่อนุญาตตีความเป็นอย่างอื่น ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีการศรัทธาในระดับปานกลางเกี่ยวกับอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษซิฟาตจำเป็นต้องตีความเป็นความหมายอื่น* อายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์สมควรตีความเป็นความหมายอื่นได้ เมื่อมีหลักฐานหรือกรณีแวดล้อมบ่งชี้ มุสลิมจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการศรัทธาโดยการยึดหลักฐานอากัลีย (ความคิด)* มุสลิมจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการศรัทธาโดยใช้ทฤษฎีทางปรัชญา* และการศรัทธาที่ถูกต้องนั้นต้องยึดถือตามแนวทางของอุละมาอ์เคาะลัฟ* ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างมีการศรัทธาในระดับน้อยเกี่ยวกับการศรัทธาที่ถูกต้องนั้นต้องยึดถือตามแนวทางของอุละมาอ์อัลอะชาอิเราะฮ์*

5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการปฏิบัติ

ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการปฏิบัติศาสนกิจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติในระดับมากที่สุดในเรื่องการละหมาดห้าเวลาโดยปฏิบัติตามอัสนุนนะฮ์ และกล่าวคำปฏิญาณตนหรือคำชะฮาดะฮ์ในแต่ละวัน ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติในระดับมากในเรื่องการจ่ายชะกาตบังคับเมื่อครบพิกัดและครบกำหนดด้วยความบริสุทธิ์ใจ ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนและถือศีลอดสุนัต โดยการปฏิบัติตามแนวทางอัสนุนนะฮ์ทุกประการโดยไม่มีการเพิ่มหรือตัดต่อใดๆทั้งสิ้น ปฏิบัติศาสนกิจเรื่องใดก็ตามโดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานวิชาความรู้ที่ถูกต้อง จ่ายชะกาต(ที่เป็นวาญิบทุกชนิด) ให้แก่บุคคลที่มีสิทธิรับชะกาตหนึ่งประเภทหรือมากกว่าในจำนวนผู้มีสิทธิรับชะกาตทั้งแปดประเภท ปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ โดยการปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งสิ่งที่ป็นรูกัน สิ่งที่เป็นสุนัตและสิ่งที่ป็นมุบาหฺ(ฮารุส) ปฏิบัติศาสนกิจ โดยการยึดปฏิบัติตามวิธีการปฏิบัติ โดยการยึดหลักฐานที่มีน้ำหนักหรือหลักฐานที่แข็งแกร่ง ถือศีลอดในเดือนรอมฎอนและถือศีลอดสุนัต โดยไม่กระทำการสิ่งที่จะต้องห้ามทุกประการตลอดทั้งวัน ปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางสุนนะฮ์และตามแนวทางการปฏิบัติของชาวสะลัฟ ปฏิบัติศาสนกิจโดยไม่มีการปะปนกับพิธีกรรมใดๆที่ท่านคิดว่าไม่สมควรปฏิบัติกับเรื่องศาสนกิจ ไม่ปฏิบัติในพิธีกรรมที่ขัดแย้งกับหลักฐานอัลกุรอานและอัสนุน

นะสุ เช่น พิธีกรรมที่อุตรขึ้นมาโดยไม่มีมูลเหตุแสดงถึงที่มาที่ไปของพิธีกรรมนั้น ปฏิบัติศาสนกิจตามความรู้สึกและความคิดเห็นของตนเอง โดยไม่ได้แยกระหว่างสิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ* และไปประกอบพิธีหัจญ์เมื่อท่านมีกำลังทรัพย์ สุขภาพของร่างกายแข็งแรงและจิตใจที่สมบูรณ์ ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติในระดับปานกลางในเรื่องปฏิบัติเรื่องใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับศาสนกิจที่ไม่มีกำหนดไว้ในอัสสุนนะสุเท่านั้นและไม่ปฏิบัติสิ่งที่ไม่ได้มาจากอัสสุนนะสุ ไปปฏิบัติหัจญ์ด้วยทรัพย์สินที่ได้จากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง มิใช่เนื่องจากการกู่หนี้ยืนสินปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ด้วยกับปฏิบัติตามประเพณีที่ถือปฏิบัติโดยสังคมส่วนใหญ่* ปฏิบัติศาสนกิจเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ขัดแย้งกับมัซฮับอัชชาฟีอีย์เท่านั้น เพราะการยึดมั่นในมัซฮับอัชชาฟีอีย์เป็นสิ่งจำเป็นมาก* ปฏิบัติศาสนกิจในส่วนที่เป็นเรื่องปลีกย่อยโดยการยึดผลจากการวินิจฉัยของปราชญ์ท่านหนึ่งเป็นการเฉพาะตามความเห็นชอบของตนเอง และปฏิบัติศาสนกิจด้วยการปฏิบัติตามมัซฮับหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น มัซฮับหะนะฟี มาลิกีย์หรือฮันบะลี* ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติในระดับน้อยในเรื่องละหมาดห้าเวลาโดยปฏิบัติตามวิธีการที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างแพร่หลายในสังคม*และปฏิบัติศาสนกิจตามแนวปฏิบัติของมัซฮับอัชชาฟีอีย์ เพราะสังคมส่วนใหญ่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน* ตามลำดับ

5.1.6 การเปรียบเทียบการยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.1.6.1 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเพศต่างกัน ชายมีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนาในภาพรวมมากกว่าหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชายมีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธามากกว่าหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

5.1.6.2 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีอายุต่างกัน มีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนาโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.1.6.3 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน มีระดับการยึดมั่นในหลักการศาสนาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการศรัทธาและด้านการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า

ชาวไทยมุสลิมที่มีการศึกษาด้านศาสนาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป จะมีการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธาสูงกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาในระดับอิตติดาอีย์ ตาดีกา อัลกุ

ชาวไทยมุสลิมที่ศึกษาที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จะมีการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธาสูงกว่ากลุ่มที่ศึกษาที่ปอเนาะ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5.1.6.6 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีอาชีพต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.1.6.7 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีที่อยู่อาศัยต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.1.6.8 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสถานภาพทางศาสนาต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.1.6.9 ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสถานภาพทางศาสนาต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5.1.7 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5.1.7.1 มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์เท่านั้น ไม่ใช่ความคิดของมนุษย์หรือความรู้สึกของมนุษย์และจะทำแบบถูกๆผิดๆไม่ได้

5.1.7.2 ชาวบ้านต้องการให้ผู้รู้มาสอนเรื่องศาสนาบ่อยๆ (ทุกสัปดาห์) เพื่อให้ชาวบ้านรู้และเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง

5.1.7.3 คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะแบ่งพักแบ่งพวก และใช้ความคิดหรือปฏิบัติศาสนกิจตามประเพณีของบรรพบุรุษ โดยไม่คิดว่าการกระทำนั้นถูกต้องหรือไม่

5.1.7.4 บุคคลที่ไม่มีเหตุผลมักจะหลงเชื่อแนวอูตริที่ไม่มีในหลักการทางวิชาการ งามงาย เชื่อมั่นในบรรพบุรุษ

5.1.7.5 การศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ จำเป็นจะต้องศึกษาหาความรู้และตามแนวทางของชาวสะลัฟและซุนนะห์

5.1.7.6 ควรตะวะห์ให้กับสังคมทั่วไป เพื่อให้สังคมได้รับรู้และสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมให้ได้ โดยไม่คำนึงถึงเวลา

5.1.7.7 แบบอย่างที่ดี คือ การแสดงแก่สังคมตามแบบอย่างของซุนนะห์

5.1.7.8 เรื่องสะลัฟและเคาะลัฟนั้นถ้าเราเรียนรู้แล้วจะทราบว่าทั้งสองนั้นถูกต้องทั้งสองเลย สะลัฟนั้นบริสุทธิ์และสะอาด ส่วนเคาะลัฟนั้นช่วยชี้ข้อข้องใจเกี่ยวกับศิฟาตของอัลลอฮ์ที่

ชุบชาติกับมัลลิกได้ดี ไม่ทำให้เราสั่นคลอน และอยากให้ผู้วิจัยเรียนรู้ทั้งสองมัชฮับนี้ให้ถ่องแท้ และเปิดใจให้กว้างเพื่อรับรู้สิ่งที่ถูกต้อง

5.1.7.9 การศรัทธาที่ถูกต้องไม่ใช่ตามสังคมที่ไม่รู้หนังสือ

5.1.7.10 มุสลิมไม่ควรเลียนแบบแฟชั่นชาวตะวันตกและดารานักแสดงและไม่มีจุดยืนของตัวเอง

5.1.7.11 ควรกระจายปัญหาและความรู้ ความรู้สึก ปัญหา เป็นมิตรอย่างค่อยเป็นค่อยไป

5.1.7.12 ให้โต๊ะครู อูstad หรือบรรดาผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนาทั้งหลายให้เผยแพร่ อัสสุนนะฮ์ของ นบีให้แก่เยาวชนที่ด้อยโอกาสทั้งหลายและให้สอนเด็กๆ ให้รู้จักหลักการของศาสนาอิสลามให้ครอบคลุมทุกภาค

5.1.7.13 ผู้ที่มีความรู้จำเป็นจะต้องคัดเตือนสั่งสอนเพื่อนบ้านที่ไม่ปฏิบัติตามหลักศาสนา

5.1.7.14 เรื่องอะกีดะฮ์เป็นเรื่องละเอียดอ่อน อัลลอฮ์เท่านั้นที่ทรงรู้การยึดมั่นของแต่ละคน

5.1.7.15 อยากให้ทุกคนมีการศรัทธามากขึ้นและตรวจสอบตนเองว่าปฏิบัติตามอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์หรือยัง

5.1.7.16 ให้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาให้กับเยาวชนที่ไม่ได้เรียนศาสนา

5.1.7.17 ส่วนใหญ่คนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะปฏิบัติตามศาสนกิจตามอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์ แต่จะมีบางส่วนที่ปฏิบัติตามประเพณี หรือนำทั้งสองมาปฏิบัติรวมกันแดนภาคใต้จะปฏิบัติตามศาสนกิจตามอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์ แต่จะมีบางส่วนที่ปฏิบัติตามประเพณี หรือนำทั้งสองมาปฏิบัติรวมกัน

5.1.7.18 ปอเนาะต่างๆอาจมีหลักการยึดมั่นไม่เหมือนกันบางที่อาจยึดตามอัลกุรอานและอัสสุนนะฮ์แต่บางที่จะไม่ ทำให้นักเรียนที่เป็นผลผลิตของแต่ละที่จะยึดในสิ่งที่ตนเรียนมา

5.1.7.19 ควรมีการเชิญชวนมุสลิมบางส่วนที่ยังไม่รู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติ ให้รู้อย่างถ่องแท้และสามารถปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

5.1.7.20 ควรที่จะแก้ปัญหาลึกๆในศาสนา ก่อน เช่น ทำอย่างไรให้คนละหมาดให้ครบ ส่วนปัญหาศิลาไฟในทางปฏิบัติให้แก้ทีหลัง

5.1.7.21 การยึดมั่นในหลักการศาสนาส่วนมากเกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม แต่มีบางส่วนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการยึดมั่นแบบหนึ่งแต่ได้รับการศึกษาอีกอย่างหนึ่ง ทำให้เปลี่ยนเป็นไปตามความรู้ที่เรียนมา

5.1.7.22 อยากให้วิทยากรอิสลามศึกษามายบรรยายที่โรงเรียนบ่อยๆ หรือมีการจัดอบรมเกี่ยวกับอิสลามศึกษา

5.1.7.23 สังคมมุสลิมในภาคใต้ยังขาดผู้นำ ขาดการให้การสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งศาสนาและสามัญ ขาดความเข้าใจในหลักศาสนาอย่างถูกต้อง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ผู้วิจัยขออภิปรายผล ดังนี้

5.2.1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ชาย จำนวน 455 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8 หญิง จำนวน 441 คน คิดเป็นร้อยละ 49.02 แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลที่จะได้รับในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ประกอบด้วยชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่น้อยกว่า 24 ปี การศึกษาด้านศาสนาในระดับมคอ. วิทยาลัย การศึกษาด้านสามัญในระดับ ม.1-6 ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม แสดงให้เห็นว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สามารถอธิบายได้ว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแปลสภาพมาจากปอเนาะแบบดั้งเดิม ซึ่งมีการเรียนการสอนวิชาศาสนามากกว่าโรงเรียนของรัฐ จึงทำให้มุสลิมส่วนใหญ่นิยมส่งลูกเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และมีอาชีพอื่นๆ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาศัยนอกเขตเทศบาล มีสถานภาพทางศาสนาเป็นสัปปุรุษประจำมัสยิด และสถานภาพทางสังคมเป็นสามัญชน จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่ถาม ซึ่งทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์ตามที่ได้ตั้งจุดประสงค์ไว้

5.2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องความสัมพันธ์ในสังคม ด้านของการได้รับความรู้เกี่ยวกับการศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ และได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักความเชื่อและวิธีปฏิบัติศาสนกิจ โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างให้คำตอบว่าได้รับความรู้และคำแนะนำจากโต๊ะครู หรืออุstad ร่องลงมา คือ บิดามารดา และโต๊ะอิหม่ามมัสยิด ตามลำดับ จากผลการวิจัย

ดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความผูกพันกับบรรดาโตะครู หรืออุstad เป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากมีความเชื่อมั่นว่าความรู้ที่ถูกต้องในด้านของหลักการศรัทธา และการปฏิบัตินั้นจะต้องมาจากผู้มีความรู้ในเรื่องของหลักการศาสนามากที่สุด ซึ่งตรงกับหลักฐานจากอัลหะดีษที่ว่า

"العلماء ورثة الأنبياء"

ความว่า “บรรดาผู้มีความรู้นั้น เป็นผู้รับมรดกจากบรรดานบี”

หลักฐานจากอัลหะดีษข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความรู้ที่ถูกต้องนั้นจะได้มาจากบรรดาผู้รู้ หรือที่ชาวบ้านรู้จักกันในนาม โตะครู หรืออุstad จึงทำให้บรรดามุสลิมให้ความสำคัญกับบรรดาโตะครูหรืออุstad อันเนื่องมาจากว่า พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ที่ได้รับมรดกสืบทอดจากบรรดานบี ซึ่งมรดกที่ได้รับจากบรรดานบีทั้งหลายไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากความรู้ในเรื่องของหลักการศรัทธาและการปฏิบัติที่ถูกต้อง

5.2.3 การยึดมั่นในหลักการศาสนาในภาพรวมของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การยึดมั่นในหลักการศาสนาโดยทั่วไปของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในเกณฑ์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธาสูงมาก ส่วนการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการปฏิบัติอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ที่สูงเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนฐพงศ์ เทพจารี (2534 : 158) เรื่อง ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามของชาวไทยมุสลิมชนบท จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต พบว่า ความยึดมั่นในศาสนาอิสลามโดยทั่วไปของคนไทยมุสลิมชนบทจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในเกณฑ์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามในแนวศรัทธาสูงมาก สำหรับการยึดมั่นผูกพันในศาสนาอิสลามแนวทางปฏิบัตินั้นด้อยกว่าแนวทางศรัทธา แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญกับการยึดมั่นในหลักการศาสนา ไม่ว่าจะป็นทั้งทางด้านศรัทธาและทางด้านการปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักคำสอนของศาสนาที่เน้นย้ำถึงความสำคัญโดยมีหลักฐานจากอัลหะดีษที่ระบุถึงว่า อิสลามนั้นวางอยู่บนหลักสามประการด้วยกัน อันประกอบด้วย หลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักจริยธรรม (Muslim, 2000 : 8 ; al-Tirmidhi, 1978 : 2610 ; al-Nasa'i : 2001 : 8/97) โดยที่แต่ละหลักนั้นมีความสัมพันธ์กันจะต้องรักษาไว้ หากขาดประการหนึ่งประการใดแล้ว ศาสนาจะไม่สมบูรณ์ และจะไม่นับว่ามี การยึดมั่นในศาสนาที่แท้จริง

อิสลามกำหนดให้ความเชื่อนั้นต้องมาจากอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลเท่านั้น หากความเชื่อใดที่เป็นอื่นจากนี้ถือว่าเป็นความเชื่อที่ไม่เป็นสิ่งที่ถูกต้อง (อิบรอฮิม มะกุดี 2531 : 32-41) ดังนั้น ความเชื่อต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับหลักฐานที่ยืนยันจากอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แล้ว ความเชื่อนั้นย่อมเป็นสิ่งที่หลงผิดและไม่เป็นที่ยอมรับจากอัลลอฮ์ ﷻ และมุสลิมทุกคนจึงจำเป็นต้องมีหลักความเชื่อที่ถูกต้องเพื่อที่การงานจากการปฏิบัติของเขาจะได้รับการยอมรับจากพระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก

5.2.4 การยึดมั่นในหลักการศาสนาตามหลักการศรัทธา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการยึดมั่นในหลักการศาสนาตามหลักการศรัทธา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคได้มีการศรัทธามากที่สุดเกี่ยวกับการศรัทธาต่อวันสุดท้ายว่ามีจริงและเกิดขึ้นตามประสงค์ของอัลลอฮ์ แสดงให้เห็นว่า แสดงให้เห็นว่ามุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคได้ให้ความสำคัญด้านความเชื่อเรื่องของวันอาคิเราะฮ์อย่างมาก อาจเป็นเพราะได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ๆ ว่า การศรัทธาในวันสุดท้ายนั้นเป็นส่วนหนึ่งของรูกอนอีมานในข้อที่ห้า ถือว่าเป็นสิ่งที่อิสลามให้ความสำคัญเพราะหากผู้ใดไม่ศรัทธาต่อเรื่องนี้แล้ว เขาผู้นั้นจะกลายเป็นผู้ปฏิเสธในทันที ในเรื่องของการศรัทธาต่อวันสิ้นโลกนั้น มีหลักฐานที่ยืนยันถึงการบังเกิดขึ้นจริงของวันสุดท้ายในอัลกุรอาน และเน้นย้ำถึงความสำคัญของมันไว้ทุก ๆ ที่ทรงเตือนไว้ในโอกาสต่าง ๆ และเน้นหนักถึงการเกิดขึ้นจริงของมัน อีกทั้งกล่าวเรื่องนี้เอาไว้มากมาย และให้การอีมานต่อวันสุดท้ายนี้ผูกพันกับการอีมานต่อพระองค์ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า

﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾

ความว่า: “และบรรดาผู้ที่ศรัทธาต่อสิ่งที่ถูกประทานลงแก่เจ้า และสิ่งที่ถูกประทานลงมาก่อนเจ้า และต่อวันปรโลกนั้นพวกเขาเชื่อมั่น” (อัลบะเกาะเราะฮ์ : 4)

จากอายะฮ์ข้างต้น มุสลิมจำเป็นต้องศรัทธามั่นว่าวันอาคิเราะฮ์มีจริง โลกนี้ไม่จีรังยั่งยืนจะต้องมลายลงไปในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า ซึ่งทุกสรรพสิ่งจะพังพินาศย่อยยับ ไม่เหลือแม้แต่ชีวิตใด เว้นแต่อัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงสร้างชั้นฟ้าและแผ่นดินเท่านั้น และต้องศรัทธาต่อทุกสิ่งทุกประการที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบอกไว้ในอัลกุรอาน และที่ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวไว้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังความตาย ตลอดถึงการเข้าพำนักอยู่ในสวนสวรรค์ของชาวสวรรค์ และการเข้าสู่นรก

ของชาวนรก (Ibn Abi al-'Izz, 2000 : 572-604 ; al-Sabuni, 1404 : 60, 61, 63) และหลักฐานที่ ยืนยันถึงความสำคัญของการศรัทธาที่มีต่อวันอาคิเราะฮ์ที่มาจากท่านเราะฮ์ลุล คือหะดีษที่ได้อธิบาย ถึงรูกันอีมาน โดยท่านนบีมุฮัมมัดได้ตอบคำถามของญิบรีล โดยกล่าวว่า

« الْإِيمَانُ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ »

ความว่า: “การศรัทธาคือ ความเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์และบรรดามลาอิกะฮ์ ของพระองค์ และคัมภีร์ของพระองค์ และเราะฮ์ลุลของพระองค์ และวัน อาคิเราะฮ์ และเชื่อมั่นต่อลิขิตความดีและความชั่วแห่งพระองค์...”

(Muslim 2001 : 9 ; al-Tirmidhi 1978 : 2535 ; Ibn Majah n.d. : 62 ; Ahmad 1987 : 179, 186, 346)

จากหะดีษที่ได้กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การศรัทธาต่อวันวันสุดท้ายหรือวัน อาคิเราะฮ์นั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งจากองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการศรัทธาในอิสลาม องค์ประกอบของการศรัทธาทั้ง 6 ประการข้างต้นที่ระบุในหะดีษ จำเป็นที่มุสลิมทุกคนจะต้อง เชื่อมั่นอย่างหนักแน่น เพราะบรรดาคำที่ประกอบเหล่านี้เปรียบเสมือนเสาหลักของศาสนา ถ้าขาด เสาหลักไปหนึ่งเสาก็จะทำให้มุสลิมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในศาสนา และเช่นเดียวกันถ้าหากว่า องค์ประกอบของการศรัทธาตกหล่นแม้แต่ประการเดียว เขาผู้นั้นย่อมไม่สามารถเป็นผู้ศรัทธาที่ แท้จริงได้

อย่างไรก็ตาม ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับการศรัทธาในด้านของรูกันอีมานนั้น ได้แก่ การศรัทธาในอิสลามประกอบด้วยการศรัทธาต่อรูกันอีมานทั้งหกประการ การศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ครอบคลุมการศรัทธาในเตาฮีดทั้ง 3 ได้แก่ อุลูฮียะฮ์ รูบูบียะฮ์ และอัสมออ์ วัศซีฟัต การศรัทธา ต่อมลาอิกะฮ์ผู้เป็นบ่าวที่ปฏิบัติหน้าที่ตามบัญชาของอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อบรรดาคัมภีร์ฉบับดั้ง เดิมนี้มาจากอัลลอฮ์ทั้งสิ้น การศรัทธาต่อบรรดาศาสนทูตผู้ทำหน้าที่เชิญชวนสู่เอกภาพ ของอัลลอฮ์ การศรัทธาต่อกฎกำหนดศกาวะทั้งที่ดีและไม่ดีเกิดขึ้นตามประสงค์ของอัลลอฮ์ไม่ใช่ มนุษย์ และการศรัทธาประกอบด้วย การเชื่อมั่นในจิตใจ การกล่าวด้วยวาจา และการปฏิบัติทางกาย จากข้อคำถามที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ตอบข้อคำถามอยู่ ในระดับมากที่สุด ย่อมแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ต่อองค์ประกอบของการศรัทธาทุกประการ มิใช่เพียงการให้ความสำคัญการการ ศรัทธาต่อวันอาคิเราะฮ์ว่ามีจริงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และอีกประเด็นหนึ่งให้เห็นควรอภิปรายผล ในที่นี้คือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธาจากข้อ คำถามที่เกี่ยวกับการศรัทธาที่ถูกต้องนั้นต้องยึดถือตามแนวทางของอูลอะมาอ์ อัลอะชาอิเราะฮ์

แสดงให้เห็นว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมากที่ยึดตามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์ อาจเป็นเพราะการที่มีมุสลิมเป็นจำนวนมากที่ได้ไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศแถบตะวันออกกลาง จึงทำให้ได้รับความรู้ที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามการที่มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยึดตามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์ อันเนื่องมาจากว่าบรรดาผู้รู้ศาสนาในยุคก่อนส่วนใหญ่สอนในแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์ ทำให้มุสลิมส่วนใหญ่ยึดในแนวทางนี้ สังกัดได้จากตำราภาษามลายู หรือที่เรียกว่ากีตาญาวี ส่วนใหญ่จะเป็นในแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮ์ และผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับการศรัทธาที่ถูกต้องนั้น ต้องยึดถือตามแนวทางอุละมาอูเคาะลัฟ ซึ่งเป็นการสนับสนุนในสิ่งที่อธิบายมาเบื้องต้นเช่นกันว่า มุสลิมส่วนหนึ่งที่ได้ไปศึกษาแถบตะวันออกกลาง และนำหลักการศาสนาที่สอดคล้องกับแนวทางของอัลกุรอานและอัศสุนนะฮ์มาที่สุดมาเผยแพร่ ทำให้มุสลิมส่วนเริ่มสนใจศึกษาและค้นคว้าหลักการศาสนาที่เป็นแนวทางที่เที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง แนวทางอะชาอิเราะฮ์ เป็นกลุ่มที่ได้พาเคฟิงแนวคิดของท่านอบุลหะสัน อัลอัชอะรี (al-Shahrastani 1996 : 1/106) เป็นการพาเคฟิงในขณะที่ท่านอยู่ในช่วงที่อยู่กับแนวความคิดของอิบน์ กุฎลาบ แต่ที่สำคัญท้ายที่สุดท่านได้กลับตัวสู่แนวทางสะลัฟโดยได้ยึดถืออะกีดะฮ์ของอิมามอิบน์ หันบัล

5.2.5 การยึดมั่นในหลักการศาสนาตามหลักการปฏิบัติ

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาตามการปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติศาสนกิจจากคำถามด้านบวก พบว่า กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องการละหมาดห้าเวลาโดยปฏิบัติตามอัศสุนนะฮ์ แสดงให้เห็นว่า มุสลิมให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องการปฏิบัติละหมาดห้าเวลา เพราะถือว่าละหมาดเป็นภาระหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่ต้องทำ และจะขาดเสียมิได้ เหมือนปลาที่ขาดน้ำไม่ได้ฉันใด มุสลิมก็ขาดละหมาดมิได้ฉันนั้น

การละหมาดห้าเวลานั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการอิสลามในประการที่สอง ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญรองลงมาจากการปฏิบัติตนเองว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ถูกราบไว้โดยเที่ยงแท้ นอกจากอัลลอฮ์ และมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ ดังปรากฏหลักฐานจากอัลหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ว่า:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَالْحَجُّ وَصَوْمُ رَمَضَانَ))

ความว่า: “ได้รายงานจากอับดุลลอฮ์บุตรชายของท่านอุมร์ ท่านกล่าวว่าท่าน รอซูลุลลอฮ์ (คือลลอฮ์ส่งมา อัลลฮ์ วะลลฮัม) ได้กล่าวว่า “อิสลามตั้งอยู่บน รากฐาน (หลักการ) 5 ข้อ ปฏิญาณว่าแท้จริงไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจาก อัลลอฮ์เท่านั้น นบีมุฮัมมัดเป็นบ่าวของอัลลอฮ์และเป็นศาสนทูตของพระองค์ คำรณละหมาด กายชะกาต บำเพ็ญฮัจญ์ และถือศีลอด” (al-Bukhari 2000 : 8, 4515, Muslim 2001 : 18, al-Tirmidhi 1978 : 2609, al-Nasa’i 2001 : 5016 และ Ahmad 1987 : 2/26, 93, 120, 142)

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศาสนาอิสลามประกอบด้วยเสาหลักห้าหลักด้วยกัน เปรียบได้ดั่งเต็นท์ที่ยืนกลางอยู่ได้ด้วยหลักทั้งห้าหลัก เสากลางของเต็นท์คือ คำปฏิญาณชะฮาดะฮ์ อีก 4 หลักเป็นตัวช่วย หากขาดเสาหนึ่งเสาใดแล้วก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ละหมาดก็ถือเป็น หลักหนึ่งของศาสนา หากขาดละหมาดก็เท่ากับว่าศาสนาของเขาผู้นั้น ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้น การละหมาดจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในอิสลาม มุสลิมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำรงไว้ซึ่งการ ละหมาด เพราะหากเขาไม่ดำรงไว้ซึ่งการละหมาดแล้ว ก็เท่ากับว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้ที่ขาดเสาหลักของ ศาสนาไปแล้วหนึ่งเสา และการละหมาดจะถูกสอบสวนเป็นประการแรกในวันอาคิเราะฮ์

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการปฏิบัติ กลุ่ม ตัวอย่างมีการปฏิบัติศาสนกิจจากคำถามทางลบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องการ ปฏิบัติศาสนกิจตามแนวปฏิบัติของมัชฮับอัชชาฟีอีย์เพราะสังคมส่วนใหญ่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคได้ส่วนใหญ่ยึดถือในเรื่องของ การปฏิบัติศาสนกิจตามแนวทางของมัชฮับอัชชาฟีอีย์ อาจเป็นเพราะว่าในช่วงแรกของการที่ อิสลามเข้ามาในดินแดนส่วนนี้ ผู้ที่นำมาเผยแพร่จะเป็นพ่อค้าวานิชและยึดแนวปฏิบัติศาสนกิจตาม แนวทางของอัชชาฟีอีย์ จึงทำให้ผู้คนในดินแดนส่วนนี้ยึดถือตามไปด้วย ส่วนผลการวิเคราะห์ใน ลำดับถัดมา เช่น ในเรื่องของการละหมาดห้าเวลาที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา การปฏิบัติศาสนกิจเรื่อง ใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ขัดแย้งกับมัชฮับอัชชาฟีอีย์เท่านั้น ปฏิบัติศาสนกิจด้วยการปฏิบัติตามมัชฮับ หนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น มัชฮับหะนะฟี มาลิกีย์หรือหั่นบะลีญ์ และปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ ด้วยกับ ปฏิบัติตามประเพณีที่ถือปฏิบัติโดยสังคมส่วนใหญ่ และปฏิบัติศาสนกิจตามความรู้สึกและความ คิดเห็นของตนเอง โดยไม่ได้แยกแยะระหว่างสิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ส่วนใหญ่แล้วผลการ วิเคราะห์จะออกมาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดน ภาคได้นั้นมีความรู้ และความเข้าใจในศาสนา อาจจะเป็นเพราะทุกคนจำเป็นต้องเรียนภาค ศาสนา เช่น การเรียนตาดีกา การไปร่วมฟังบรรยายของบรรดาโต๊ะครู และวิธีการเรียนอื่นๆ ซึ่ง

ล้วนแล้วแต่เป็นการเพิ่มพูนความรู้ในด้านศาสนาทั้งสิ้น ทำให้การปฏิบัติศาสนกิจของบรรดามุสลิมจะปฏิบัติด้วยกับการที่ตนเองมีความรู้ และไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมา

อย่างไรก็ตาม มีมุสลิมบางส่วนที่ปฏิบัติศาสนกิจโดยการปฏิบัติตามในสิ่งที่สืบทอดกันมา อาจเป็นเพราะการไม่ได้รับการศึกษา หรือไม่ได้ศึกษาด้านศาสนาเป็นการเฉพาะทำให้ต้องยึดการปฏิบัติที่บรรดาคณรุ่นก่อนได้ปฏิบัติมาเป็นแบบอย่าง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้มีได้ถือว่าเป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้ทั้งหมด แต่อาจจะมีประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับหลักการที่ถูกต้อง จึงจำเป็นที่มุสลิมทุกคนควรศึกษาวิชาการด้านศาสนาในแนวทางที่สอดคล้องกับอัลกุรอานและฮัสนุนนะฮ์มากที่สุด เพื่อที่จะทำให้สังคมมุสลิมมีความเป็นเอกภาพและภารดรภาพในที่สุด

5.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมการยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการยึดมั่นในหลักการศาสนาด้านการศรัทธามากกว่าด้านการปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการศรัทธามากกว่าการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการหลักที่ถือว่าการศรัทธานั้นจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด ดังจะเห็นได้จากในช่วงต้นของการเผยแพร่คำสอนอิสลาม ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้ความสำคัญในเรื่องของการศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งท่านได้ใช้เวลาในส่วนของการเล่นการศรัทธาให้กับบรรดามุสลิมที่นครมักกะฮ์เป็นเวลา 13 ปี มากกว่าการเผยแพร่ที่มาดีนะฮ์ซึ่งใช้เวลาเพียง 10 ปี อันเนื่องมาจากว่า การศรัทธาถือเป็นพื้นฐานของทุกๆ สิ่ง เมื่อมนุษย์ศรัทธาในสิ่งใดแล้วย่อมทำให้เขาขอมงาน และปฏิบัติตามในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงสั่งใช้ให้ปฏิบัติทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม อิสลามมิได้ให้ความสำคัญเพียงแก่การศรัทธาเพียงประการเดียว หากแต่อิสลามให้ความสำคัญในเรื่องของการปฏิบัติด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำนิยามของการศรัทธา ซึ่ง อิบนุตัยมียะฮ์ (Ibn Taimiyah, 1995 : 121, 162, 264-271) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การศรัทธาคือ การกล่าวด้วยวาจาพร้อมด้วยการกระทำ” และได้กล่าวถึงทัศนคติของกลุ่มชนสะลัฟและบรรดานักวิชาการว่า “บางครั้งพวกเขาถือว่าอีมานหมายถึงคำพูดและการกระทำ บางครั้งกล่าวว่าหมายถึงทั้งคำพูด การกระทำและการยอมรับ บางครั้งกล่าวว่าหมายถึงคำพูดการกระทำกรยอมรับและการปฏิบัติตามสุนนะฮ์ และบางครั้งก็กล่าวว่า คือ การกล่าวด้วยลิ้น การยึดมั่นด้วยหัวใจและการปฏิบัติด้วยร่างกาย โดยอิบนุตัยมียะฮ์มีความเห็นว่าคำกล่าวเหล่านี้ทั้งหมดนั้นถูกต้อง” จากคำนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า การยึดมั่นในศาสนาหลักการศรัทธาเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถทำให้อิสลามครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวคนมุสลิมคนหนึ่ง ๆ ได้ หากแต่เขาจะต้องปฏิบัติควบคู่ไปกันไป จึงจะถือว่าเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ ดังนั้น จำเป็นที่มุสลิมทุกคนจะต้องแสวงหาความรู้ในหลักคำสอนไม่ว่าจะเกี่ยวกับการศรัทธาหรือหลักปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้องกับอัลกุรอานและฮัสนุนนะฮ์มากที่สุด

เพื่อจะทำให้อิสลามกลับมาสู่ความรุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง และเป็นศาสนาสูงเด่นดังที่อัลลอฮ์ได้ทรงรับรองไว้โดยผ่านศาสนทูตเมื่อประมาณพันสี่ร้อยกว่าปีมาแล้ว

การยึดมั่นในหลักศาสนาที่แท้จริงนั้นจำเป็นต้องประกอบด้วยการยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจและด้วยจิตใจที่แน่วแน่เพื่อพระองค์อัลลอฮ์เท่านั้น อะบูฮูมาซะฮฺ อัลบาสิตีย์ (ร.คฯ) ได้รายงานวจนะบทหนึ่งความว่า “มีชายคนหนึ่งได้มาพบกับท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ซึ่งเขาถามว่า ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับบุคคลที่ได้ปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์หรือเพื่อจะได้รับการยกย่องจากคนอื่น? ท่านนบีตอบว่า เขาไม่ได้รับอะไรเลย และท่านยังตอกย้ำความว่า แท้จริงพระองค์อัลลอฮ์จะไม่ทรงรับนอกจากสิ่งนั้นได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และด้วยเจตนาเพื่อพระองค์เท่านั้น” (อันนะซาอีย์ 2001 : 6/25) และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลฯ) ท่านอะบูฮูรอยเราะฮฺ (ร.คฯ) ได้กล่าวว่า ฉันได้ยินท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวความว่า “สิ่งใดที่ฉันได้ห้ามพวกเจ้าก็จงห่างมันเสีย และสิ่งใดที่ฉันได้สั่งใช้พวกเจ้าก็จงนำมาปฏิบัติตามขีดความสามารถของพวกเจ้า เนื่องจากความพินาศของประชาชาติก่อนพวกเจ้าก็เพราะพวกเขาไม่มีความอดทนและขัดแย้งกับบรรดาเราะสูล” (al-Bukhari 2000 : 7288 และ Muslim 2002 หน้า1831)

สัยยิด สาบิต (Saiyid Thabit 1997 : 1/16-17) ได้กล่าวว่า “สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะอยู่ในกาลเวลา และสถานที่ใดก็ตาม เช่น หลักการเชื่อมั่นและการอิบาดะฮฺ คือ สิ่งนั้นมีมาในลักษณะที่แจ่มแจ้งไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน พร้อมด้วยหลักฐาน ดังนั้นจึงไม่อนุญาตให้ผู้นั้นผู้ใดเพิ่มเติมหรือตัดทอนบัญญัติดังกล่าว สำหรับสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงไป ในเมื่อสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผลประโยชน์ส่วนบุคคล กิจกรรมต่าง ๆ ได้มีมาโดยสังเขป เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย และบรรดาผู้ปกครองสามารถนำมาเป็นแนวทางในการชำระไว้ซึ่งสังคมและความยุติธรรมได้”

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลาม การกำหนดนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลควรคำนึงถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ยกตัวอย่างในเรื่องของการศึกษาควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามและตรงกับความต้องการของชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2 องค์การของรัฐเป็นหน่วยงานที่สำคัญเพราะเป็นหน่วยงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม มีหน้าที่ในการรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสมควรที่จำเป็นจะต้อง

2.1 เลือกรูปแบบการที่มีความรู้ ความเข้าใจสภาพท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีความจริงจังและจริงใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยมุ่งเป้าหมายสู่ความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 ให้องค์กรมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับองค์กรของรัฐในการแก้ปัญหาคความไม่สงบที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.3 การดำเนินการต่อโครงการจะต้องกระทำอย่างจริงจัง มีการตรวจสอบ และประเมินผลทุกขั้นตอน หากโครงการไม่บรรลุเป้าหมายจะต้องหาสาเหตุที่แท้จริง มิใช่จะนำศาสนาอิสลามมาอ้างถึงความไม่สำเร็จดังกล่าว

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาเรื่อง การยึดมั่นในหลักการศาสนาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นควรให้มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การยึดมั่นในหลักการศาสนาของข้าราชการมุสลิมที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อจะได้รับการทราบถึงเรื่องดังกล่าว และสามารถนำผลวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายขององค์การภาครัฐได้อย่างถูกต้อง